

Lunds universitet, SOL-centrum
Handledare: Professor Karin Blomqvist
2017-05-24

Dennis Olsson
GREK01

Filosofen och tyrannen

– en komparativ studie av stilnivåerna i Arrianos

Epict. 1.19 och *Anab.* 7.9–10

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1. Syfte och frågeställning	5
2. Metod och material	5
3. Analys	6
3.1. Bakgrund	6
3.1.1. Arrianos liv och verk	6
3.1.2. Koine och atticism	7
3.2. Synopsis och texternas disposition	8
3.2.1. <i>Epict.</i> 1.19	8
3.2.2. <i>Anab.</i> 7.9–10	8
3.3. Texternas stildrag	9
3.3.1. Satslängd	9
3.3.2. Bisatser	9
3.3.3. Particip	10
3.3.4. Partiklar	12
3.3.5. Övrigt	12
3.4. Resultat och avslutning	15
4. Tabeller	16
Tabell 1: Satslängd	16
Tabell 2: Frekvens av bisatser	16
Tabell 3: Frekvens av participfraser	17
Tabell 4: Frekvens av partiklar	17
5. Källförteckning	18

1. Inledning

I början på 100-talet e.v.t. frekventerade den unge Arrianos (ca. 87/90 – 161/180) föreläsningar som hölls av den stoiska filosofen Epiktetos (ca. 55 – 135). Det är tack vare Arrianos anteckningar som Epiktetos samtal har bevarats för eftervärlden. Det var emellertid inte Arrianos som såg till att de spreds, om man får tro honom själv. I ett brev till Lucius Gellius, som i antiken var bifogat till manuskripten, skriver han nämligen οὔτε συνέγραψα ἐγὼ τοὺς Ἐπικτήτου λόγους οὕτως ὅπως ἄν τις συγγράψειε τὰ τοιαῦτα οὔτε ἐξήνεγκα εἰς ἀνθρώπους αὐτός, *jag har inte nedtecknat dessa Epiktetos samtal såsom man skulle skriva ihop sådana saker, inte heller är det jag själv som har fört ut dem till allmänheten*.¹ Han fortsätter: ὅσα δὲ ἤκουον αὐτοῦ λέγοντος, ταῦτα αὐτὰ ἐπειράθην αὐτοῖς ὀνόμασιν ὡς οἷόν τε ἦν γραψάμενος ὑπομνήματα εἰς ὕστερον ἐμαυτῷ διαφυλάξαι τῆς ἐκείνου διανοίας καὶ παρρησίας, *allt jag hörde honom säga försökte jag nedteckna med hans egna ord i den mån det gick för att åt mig själv bevara minnesanteckningar för framtiden över hans tankesätt och uppriktighet*. Arrianos säger helt enkelt att han inte är ansvarig för innehållet eller det språkliga uttrycket; allt är Epiktetos ord. Huruvida han själv tog sig litterär frihet eller inte är forskare fortfarande oeniga om.²

Hur som helst sammanställde Arrianos samtalen och anses här vara ansvarig för texternas slutgiltiga utseende. Samtalen skiljer sig dock från Arrianos övriga produktion, eftersom de är skrivna på koine. För eftervärlden är han nog främst känd för sin *Anabasis*, en historisk skildring av Alexander den store och dennes erövringar, som han skrev på atticistisk grekiska. Intressant nog är Arrianos verk skrivna med olika genrespecifika varianter, vilket var en högst medveten verksamhet, och han tar själv upp saken vid olika tillfällen. I *Indica* 19.8 nämner han en episod som han redan hade behandlat i *Anabasis* med meningen πάντα ταῦτα λέλεκταί μοι ἤδη ἐν τῇ ἄλλῃ τῇ Ἀττικῇ συγγραφῇ, *allt detta har jag redan berättat i en annan skrift på attiska*. Arrianos var verksam under en omvälvande tid för det grekiska språket med nya språkideal som i allt fler situationer premierade atticistisk stil framför koine. Arrianos är därmed en författare vars litterära bredd är spännande att undersöka i ljuset av detta.

Anabasis är i mångt och mycket en glorifierande skildring av en tyrann. Även om boken till största del är ett narrativ i tredje person finns det ett fåtal tillfällen då Alexander framträder i direkt tal. Ett sådant tillfälle är när han talar till myteristerna i Opis (*Anab.* 7.9–10). Som en bit direkt tal ger det en givande jämförelsepunkt med samtalen av Epiktetos eftersom även dessa står i direkt tal. Samtalet *Epict.* 1.19, med titeln πῶς ἔχειν δεῖ πρὸς τοὺς τυράννους,

¹ Brevet finns utgivet i H. Schenkl (1916) 5 f.

² För en mer utförlig diskussion om denna fråga, se gärna Wehner (2000) 27–53.

hur man ska bete sig mot tyranner, blir i sammanhanget mest intressant att jämföra med. Man kan då mer tydligt se hur Arrianos har givit röst såväl åt tyrannen som talar med sina underordnade som åt filosofen, per definition underordnad, som talar med tyrannen.³ Dessutom finns en fascinerande beröringspunkt mellan texterna, i det att såväl Epiktetos som Alexander använder χρυσοῖ στέφανοι, *guldkronor*, som argument för respektive ståndpunkter. Guldkronor (som ett exempel, se figur 1 nedan) var i klassisk och hellenistisk tid en symbol för seger och heder, såväl militärt och ämbetsmässigt som för atleter.⁴ Alexander talar om dessa kronor som just hedersutmärkelser med avsikt att framkalla skuld känslor hos generalerna som gör myteri. Men för Epiktetos är guldkronan en obetydlig tingest som vi människor sätter för mycket värde på. Texterna utgör därmed en utmärkt grund för att undersöka bredden i Arrianos register.

Figur 1: Okänd skapare, krans i guld från 300 - 100 f.v.t, 21.7 × 64.5 cm, J. Paul Getty Museum, Los Angeles, hämtad: 2017-05-13.

³ En närmare introduktion till de båda texterna ges under kapitel 3.2.

⁴ G.M. Stevenson (1995) 258.

1.1. Syfte och frågeställning

Syftet med detta arbete är att jämföra stilen i Arrianos *Epict.* 1.19 med den i *Anab.* 7.9–10 för att visa på den stilistiska bredden i författarens produktion. Förhoppningen är också att förklara denna bredd utifrån dess språkhistoriska kontext. För detta har jag formulerat två frågor:

- Vad är kännetecknande för stilen i *Epict.* 1.19 respektive *Anab.* 7.9–10?
- Vilka likheter och skillnader finns?

2. Metod och material

Jag har använt standardutgåvor från Teubner, närmare bestämt H. Schenkls *Epicteti Dissertationes ab Arriano digestae* (1916) och A.G. Roos & G. Wirths *Flavii Arriani quae exstant omnia*, vol I (1967). Vidare vad gäller stavning av egen- och Ortsnamn har NE:s stavning följts. Basala personuppgifter av i sammanhanget perifera personer har också hämtats från NE. Sökningar i corpus har skett via tjänsten Thesaurus Linguae Graecae (TLG).

För att lättare åskådliggöra stildragen i de båda texterna har jag gjort tabeller över satslängd, bisats-, particip- och partikelfrekvens (kap. 4). Till det har jag tagit stor hjälp av artikeln ”Dion Chrysostomos och hans publik: En studie av stilnivåerna i Or. 7” av S. Albrechtson och K. Blomqvist, som med frekvenstabeller effektivt åskådliggör stilskillnader i Dions tal. I tabellerna har jag följt den kategorisering som finns i Blomqvist & Jastrup (2012). En kortare introduktion till urvalet och genomförande av tabellerna ges i anslutning till dessa.

Uppsatsens disposition ser ut som följande. Först ges en bakgrund till Arrianos liv och verk (kap. 3.1.1), vilket även inkluderar en kort biografi om Epiktetos, för att sedan följas av en introduktion till koine och atticism (kap. 3.1.2). Den språkhistoriska kontexten är, vilket kommer framgå, viktig att ha i åtanke för att bättre förstå texternas olika stildrag. Där presenteras också en lista på typiska atticistiska drag, hämtad från G. Horrocks (2010). Därefter ges en introduktion till texternas innehåll och disposition (kap. 3.2). Det lägger grunden för analysdelen, där de två texternas syntaktiska och stilistiska drag jämförs löpande. Analysdelens inbördes disposition speglar i sin tur tabellernas ordning (satslängd, bisatser, participfraser och partiklar) men avslutas med en sektion för ”övrigt” (kap. 3.3.5), där främst ordval och stilfigurer behandlas. Denna del följer ordningen från Horrocks lista. Resultatet presenteras sedan under kapitel 3.4. Slutligen är översättningarna i arbetet mina egna.

3. Analys

3.1. Bakgrund

3.1.1. Arrianos liv och verk

Arrianos (lat. Flavius Arrianus) växte upp i bithynska Nikomedia, dagens İzmit. Efter att ha varit elev under Epiktetos i början av 100-talet var han militärt verksam, bland annat som soldat under Trajanus i partherkrigen 114. Åren efter 120 tros han ha varit guvernör i södra Spanien innan han blev konsul omkring 128–129. På 130-talet var han sedan ståthållare i Kappadokien. Efter sin administrativa karriär drog han sig tillbaka till Aten, där han efter att ha varit arkont också avled någon gång efter år 161.⁵ Arrianos är främst känd för historieverket *Anabasis* som finns bevarat i sin helhet à sju böcker. Man vet inte riktigt när Arrianos skrev *Anabasis* och olika förslag har givits. A.B. Bosworth argumenterar exempelvis för att han skrev den mycket tidigt, redan omkring år 115.⁶ Arrianos övriga produktion innefattar *Indica* som berör Nearchos seglats från Indus till Tigris, vilket såväl är en digression från narrativet i *Anabasis* som en geografi och etnografi. Flera av hans resterande verk har man endast mindre bitar från, exempelvis de historiska verken *Parthica* och *Bithyniaca*.

Arrianos nedtecknade som bekant även Epiktetos samtal. I antiken uppgick dessa till sammanlagt åtta böcker, varav endast fyra finns bevarade. Med utdrag från dessa böcker sammanställde Arrianos med tiden även en handbok, *Enchiridion*.⁷ Epiktetos var en stoisk filosof som härstammade från Frygien i nordvästra Mindre Asien. Han var från början slav till Epaphroditus, kejsare Neros frigivne sekreterare, men frigavs senare och anslöt sig till den stoiska skolan sedan han kommit i kontakt med Musonius (ca. 30 – 100 e.v.t.). I samband med Domitianus landsförvisning av filosofer slog Epiktetos sig ner i Nikopolis kring år 92. Det var dit som många sedan kom för att höra honom tala.⁸ Hans filosofi kan man kortfattat säga centreras kring vad som står i ens makt eller inte. Kanske är det utifrån sin erfarenhet som slav som han förstod att man kan vara herre över sitt eget sinne och sina beslut fastän kroppen och det kroppsliga kan förslavas. Mer konkret innebar det för Epiktetos att man inte bör ha någon känslomässig koppling till saker som står utom ens kontroll. Detta oberoende leder till ett sätt att leva fritt inom den gudomliga ordningen.⁹

⁵ H. Tonnet (1988), s. 9–59.

⁶ A.B. Bosworth (1972), s. 185.

⁷ F.H. Sandbach (1975), s. 164.

⁸ F.H. Sandbach (1975), s. 164.

⁹ F.H. Sandbach (1975), s. 165–170.

3.1.2. Koine och atticism

Koine (ἡ κοινὴ διάλεκτος, *det gemensamma samtalspråket*) kallas den variant som under hellenistisk tid bland annat spreds som ett förvaltningspråk i de grekiska kolonierna. Språket sprang ur den attiska dialekten, vilket till stor del berodde på att Aten på 400-talet f.v.t. hade trätt fram som en kulturell och politisk makt. Koinen utvecklades emellertid tämligen snabbt i olika regioner och sociala klasser, vilket innebar att attiskans fonetiska särdrag försvann och vokabulären utökades. Koinen blev således ett heterogent och mångformat språk.¹⁰

Koine var såväl ett skrivet som ett talat språk och spände från den högsta litterära standard till det lägsta talade registret. Den höga formen kännetecknades tidigt av att litteratörer och talare ville gå tillbaka till attisk ortografi, morfologi, vokabulär och syntax, som ansågs mer prestigefullt än den folkliga koinen. Den kompetensen erhöll man genom utbildning och den atticerande grekiskan blev en elitistisk identitetsmarkör. I praktiken uppstod en polyglossi-situation, då det fanns skilda varianter av samma språk som användes för olika tillfällen.¹¹ Inom den höga språkformen fanns i sin tur, skriver L. Kim, en hierarki bestående av stilistiska register, som varierade utifrån vilken genre man skrev i.¹² Det var inte förrän kring år 50 e.v.t. som det uppstod en språkpuristisk rörelse för att helt återgå till den klassiska attiskan och det genom att återintroducera språkelement som hade minskat eller försvunnit från prosan, alltifrån ordval till böjningar och konstruktioner. I *Greek: A History of the Language and its Speakers* presenterar G. Horrocks en punktlista över några typiska drag för den atticistiska prosan. Fastän flera saker behandlas, till exempel tillbakagången till dativen och alla dess klassiska funktioner, har följande punkter bäst kunnat appliceras på Arrianos stil i *Epict.* 1.19 och *Anab.* 7.9–10:

- (a) -ττ- och -ρρ- istället för -σσ- och -ρσ- i relevanta ord, t.ex. θάλαττα och θάρρος.
- (b) ζύν istället för σύν.
- (c) γίγνομαι och γινώσκω istället för γίνομαι och γινώσκω.
- (d) enformsperfekt istället för perifrast med particip i perfekt medium/passivum och εἶναι i konjunktiv, optativ eller 3.e pers. indikativ, t.ex. hellre λέλυνται än λελυμένοι εἰσί.
- (e) optativ i alla dess klassiska funktioner (ibland även felaktigt).
- (f) enformsperfekt med *perfectum praesens*-betydelse snarare än som uttryck för förfluten tid, då perfekt och aorist höll på att gå samman som historiskt tempus i koinen.¹³

¹⁰ C. Brixhe (2010) 230; Blomqvist & Jastrup (2012) 13.

¹¹ L. Kim (2010) 469.

¹² L. Kim (2010) 471.

¹³ G. Horrocks (2010) 138.

3.2. Synopsis och texternas disposition

3.2.1. *Epict.* 1.19

Texten kan delas in i fem tydliga delar. De inledande styckena 1–6 består av en dialog mellan Epiktetos och en imaginär tyrann om vad som egentligen står i dennes makt. Epiktetos ställer maktbegreppet på sin spets när tyrannen inser att han inte har makt över vad som egentligen är viktigt, nämligen själen. Styckena 7–10 förmedlar hur det aldrig är utomstående händelser såsom tyranners våld som är hindrande för människan, utan ens egna omdömen. För värdefull är inte kroppen som utsätts för övergrepp, utan ens förhållningssätt till situationen. I stycke 11–15 menar han hur det ligger i människans natur att i första taget följa det som är nyttigt för henne själv. Hon måste dock också vara nyttig för andra människor för att helt kunna uppnå det goda. Därför visar Epiktetos i styckena 16–23 hur lätt (och fel) det är att värdesätta ting utanför en själv. Det är när man misstar sig om vad som är gynnsamt för en som man uppvaktar mäktiga personer. Samtalet avrundas sedan i stycke 24–29 med en anekdot om ett möte med en mäktig man som gjort det misstaget. Här blir guldkronan en symbol för politisk status och dess obetydlighet.¹⁴

3.2.2. *Anab.* 7.9–10

Det är år 324 f.v.t. som Alexander sammankallar och konfronterar de upproriska trupperna i Opis som vill desertera. I talets inledning (7.9.1) uttrycker Alexander att han inte vill hindra deras hemfärd, men han vill berätta varför denna hade varit förkastlig. Därefter följer en bakgrundsteckning (7.9.2–5) om hur Filip II hade civiliserat makedonierna och givit dem status. Alexander menar dock att det bleknar i jämförelse med vad han själv har gjort för dem och listar sedan en serie erövringar (7.9.6–8). Det bryggas till Alexanders hela poäng (7.9.9), nämligen hur han har offrat allt för sina trupper, att de lever lyxigare än han och att de är otacksamma. Han argumenterar sedan för sin sak (7.10.1–4) och menar främst att (i) han har fått minst lika många skador som alla andra, (ii) han har betalat av allas skulder, (iii) han har givit odödliga minnen, nämligen guldkronor och bronsstatyer, åt de flesta för deras bragder. Talets avslutning (7.10.5–7) är en utförlig exposé över Alexanders erövringar och prestationer med avsikt att upphöja sig själv och svärta ner trupperna. Talet avslutas sedan med ett enda ord, imperativen ἄπιτε, *ge er iväg*, en effektfull kontrast till den långa katalogen.¹⁵

¹⁴ Värdefulla insikter om samtalets filosofiska aspekter har för övrigt hämtats hos R. Hard (2014) 313 f.

¹⁵ A.B. Bosworth (1988) 101–113.

3.3. Texternas stildrag

3.3.1. Satslängd

Epict. 1.19 uppgår till 141 enskilda satser som i regel är mycket korta. Som framgår från tabell 1 är den genomsnittliga satslängden endast 4,9 ord. Satserna är till stor del huvudsatser och fungerar relativt ofta som frågesatser. *Anab.* 7.9–10 uppgår å andra sidan till 82 satser vars medellängd är 11,4 ord. Vissa satser i denna text är anmärkningsvärt långa. I 7.10.5–7 finns exempelvis en sats som uppgår till 111 ord. En stor skillnad mellan de två texterna är främst att den korta satslängden i *Epict.* 1.19 i kombination med mängden huvudsatser ger en kvick rytm. Det är en form som är tacksam i samtal, medan de långa utläggningarna i *Anab.* 7.9–10 snarast möjliggörs eftersom det är en enkelriktad kommunikation.

3.3.2. Bisatser

Antalet bisatser är nästan detsamma i de båda texterna: 27 st. i *Epict.* 1.19 och 25 st. i *Anab.* 7.9–10 (tabell 2). Det skiljer sig dock mycket i vilka bisatstyper som föredras i respektive text. Konditionala bisatser är den vanligaste bisatstypen i *Epict.* 1.19 och de är nio till sitt antal.¹⁶ Det beror nog främst på att Epiktetos bygger sitt argument kring möjliga situationer och hur man bör bete sig i dessa. I Alexanders tal finns det däremot bara en konditional satsfogning och då i *Anab.* 7.10.7 καὶ τὸν Ὑφασιν διαπεράσαντα ἄν εἰ μὴ ὑμεῖς ἀπωκνήσατε, *han skulle också ha korsat Hyfasis, om ni inte hade fegat ur.*

I Epiktetos samtal är de näst vanligaste bisatstyperna objektssatser (listade under ”övriga bisatstyper”) och temporala bisatser. De senare inleds alla med konjunktionen ὅταν och verbet följer i de flesta fall direkt efter.¹⁷ Lawrence Kim har uppmärksammat att Arrianos i sina atticistiska skrifter undviker ὅταν till förmån för ἐπειδὴν, eftersom han troligtvis tyckte att ἐπειδὴν lät mer som klassisk attiska. Det är dock arbiträrt utifrån klassisk attiska som hade båda alternativen.¹⁸ Kanske innebär det att ὅταν här hos Epiktetos upplevdes mer som koine.

Konsekutiva bisatser styrs i *Epict.* 1.19 av ἵνα, vilket speglar den i koinen bredare användningen av ἵνα-satser som i klassisk attiska bara inledde finala bisatser.¹⁹ Ett exempel på detta är *Epict.* 1.19.13 καθόλου τε τοιαύτην τὴν φύσιν τοῦ λογικοῦ ζώου κατεσκεύασεν, ἵνα μηδενὸς τῶν ἰδίων ἀγαθῶν δύνηται τυγχάνειν, ἂν μὴ τι εἰς τὸ κοινὸν ὠφέλιμον προσφέρηται,

¹⁶ *Epict.* 1.19.1, 19.8, 19.10, 19.12, 19.13, 19.21, 19.28 (x2), 19.29.

¹⁷ *Epict.* 1.19.7, 19.8, 19.12, 19.16, 19.17.

¹⁸ L. Kim (2010) 479.

¹⁹ Blomqvist & Jastrup (2012) § 296:4.

och i allmänhet har han gjort naturen hos den logiska varelsen sådan att den inte kan uppnå något eget gott om den inte bidrar med något till det gemensamma bästa, där τοιαύτην τὴν φύσιν i den överordnade satsen tydligt pekar framåt mot en konsekutiv sats. I *Anab.* 7.9–10 är det konsekutivsats som har näst högst frekvens. Samtliga inleds med ὡς och verben utgörs av infinitiver.²⁰ I denna typ av bisats föreligger ingen semantisk skillnad mellan bruket av finit verb och infinitiv, utan valet är sannolikt stilistiskt motiverat. Man ser nämligen hur infinitiv blir vanligare i koinen.²¹

I *Anab.* 7.9–10 är relativa bisatser den vanligaste bisatstypen och de är 15 till sitt antal, vilket utgör 60% av bisatserna totalt. Relativa bisatser kan upplevas som en enklare typ av bisats, eftersom de har samma modus som huvudsatser.

Man kan i *Epict.* 1.19 urskilja en preferens för användningen av en objektssats inledd av ὅτι efter förnimmelseterb, t.ex. οἶδα, vilket innebär att en participfras undviks för att uttrycka samma sak: *Epict.* 1.19.5. οὐκ οἶδας ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ἑαυτὸν θεραπεύει, σὲ δ' οὕτως ὡς τὸν ὄνον; *Vet du inte att alla ombesörjer sig själva, och dig på samma sätt som åsnan?* Det står i kontrast till bruket i *Anab.* 7.9–10 där en participfras föredras efter förnimmelseterb, t.ex. *Anab.* 7.9.9 προαγρυπνῶν δὲ ὑμῶν οἶδα, ὡς καθεύδειν ἔχοιτε ὑμεῖς, *jag vet hur jag sömnlös vakar över er, för att ni ska kunna sova.*

3.3.3. Particip

Man kan efter att ha studerat tabell 3 snabbt konstatera att *Anab.* 7.9–10 utmärks av många olika participfraser (43 st.) medan *Epict.* 1.19 utmärks av endast ett fåtal (5 st.). Det finns intressant nog ingen participfras i *Epict.* 1.19 som används mer än en gång, och i *Anab.* 7.9–10 är participfraser som blott förekommer en gång en relativ ovanlighet. En av dessa är ett finalt particip inlett av ὡς i *Anab.* 7.9.2 ὡς μὴ χωρίων ἔτι ὀχυρότητι πιστεύοντας μᾶλλον ἢ τῆ οἰκεία ἀρετῇ σφύζεσθαι, *för att ni inte längre skulle förlita er mer på att räddas av styrkan hos era bosättningar än av er egen tapperhet.* Participet πιστεύοντας står i presens vilket är vanligt i efterklassisk grekiska eftersom futurum particip har blivit ovanligare.²²

I *Epict.* 1.19 finns bara ett koncessivt particip och det används i det inledande stycket: *Epict.* 1.19.1 ὅτι τι ἄν τινι προσῆ τι πλεονέκτημα ἢ δοκῆ γε προσεῖναι μὴ προσόν, *om någon i något avseende är överlägsen eller åtminstone tycks vara det fastän han inte är det.*

²⁰ *Anab.* 7.9.4, 7.9.6 (x2).

²¹ Blomqvist & Jastrup (2012) § 295:2.

²² Blomqvist & Jastrup (2012) § 275:7.

Eftersom participfraser inte är vanliga i det här samtalet med Epiktetos, är det intressant att det då förekommer i ett stycke som för övrigt är tämligen komplext med sina flera satser, däribland en konditionalsats och en konditional relativsats. Man påträffar däremot sammanlagt 14 koncessiva participfraser i *Anab.* 7.9–10. Bara i avslutningen (7.10.5–7) finns nio stycken med Ἀλέξανδρον som huvudord. I många fall är det möjligt att tolka particip på olika sätt, särskilt temporalt, men i denna passage ligger det nära att tolka koncessivt. De tre första participen νικῶντα (7.10.5), καταστρεψάμενον och κεκτημένον (båda 7.10.6), som i den ordningen är presens, aorist och perfekt, har tydliga aspekt- och aktionsartsbetydelser, vilket gör det mindre troligt att de skulle ha en starkare temporal betydelse. De sex participen som kommer efter står alla i aorist och tolkas bäst som koncessiva likt de tre första. Tolkningen är även innehållsmässigt trolig, om man erkänner att Alexander starkt vill betona att soldaterna överger honom fastän han gjort så mycket för dem. Vidare används absolut genitiv till största del koncessivt i Alexanders tal. Två gånger i *Anab.* 7.10.3 τσαῦτα μὲν μισθοφορούντων, τσαῦτα δὲ ἀρπαζόντων, *fastän ni fått så mycket i lön och fastän ni plundrat så mycket*, två fraser där man får tänka sig ὕμῶν som huvudord, och en tredje gång i *Anab.* 7.9.6, θαλασσοκρατούντων ἐν τῷ τότε Περσῶν, *fastän perserna på den tiden härskade över havet*.

I ljuset av denna genomgång av participfraser och den av bisatser i förra kapitlet ser man hur Arrianos i *Anab.* 7.9–10 verkar föredra konjunkt particip som satsförkortning framför bisatser. Den höga frekvensen av konsekutivsats är kanske talande för detta, eftersom det är svårt att uttrycka med en participfras.

Avslutningsvis, om participfraserna är få i *Epict.* 1.19 förekommer det dock ett antal particip i attributiv ställning: τῷ εἰδῶτι 1.19.3 (x2), τὸ παράσσον 1.19.7, καταπλήττον 1.19.7, ὁ τετιμηκώς 1.19.8, συμφέροντος 1.19.15, οἱ ἀπαντῶντες 1.19.24, τοῖς ἀναγιγνώσκουσι 1.19.24, ἀπτομένους 1.19.24, οἱ γράφοντες 1.19.29. I *Anab.* 7.9–10 finner man ungefär lika många i samma funktion: ἐφεδρεύοντας 7.9.4, ὑπηργμένα 7.9.6, παραλαβών 7.9.6, δανεισάμενος 7.9.6, προσχωρήσαντα 7.9.7, τοῖς τρυφῶσιν 7.9.9, νικῶντας 7.10.2, τῶν ἀφιεμένων 7.10.2, περαθέντα 7.10.6, νενικημένοις 7.10.7, ἀπαγγελθέντα 7.10.7. Bara en gång förekommer också particip i en perifrastisk konstruktion, nämligen *Anab.* 7.10.4 εἰσι ... ἀπηλλαγμένοι. Det är ett uttryckssätt som är vanligare i efterklassisk grekiska.²³

²³ Jämför med Horrocks (d).

3.3.4. Partiklar

I *Epict.* 1.19 används partiklar sparsamt i förhållande till *Anab.* 7.9–10 (tabell 4). Antalet partikellösa satsers uppgår till ca 80 stycken, vilket är anmärkningsvärt. En partikel med hög frekvens är det konfirmatoriska γάρ som förekommer tio gånger. En intressant preferens i samtalen är också den konklusiva partikeln οὐν. Den förekommer framför δή, ett motsatt bruk till *Anab.* 7.9–10. Alexanders tal är däremot rikare på partiklar. De partikellösa satserna är oftast mindre bisatser. Partikeln med högst frekvens i *Anab.* 7.9–10 är καί. Det beror nog främst på att polysyndeton är så förekommande i talet. Vad som kanske är mest intressant är skillnaderna i bruket av bredvidstående τε καί, där *Epict.* 1.19 har noll förekomster och *Anab.* 7.9–10 har fyra. Jerker Blomqvist har i artikeln ”Juxtaposed τε καί in Post-Classical Prose” visat hur bredvidstående τε καί är en stilistisk signifikant bland annat hos författare som skrev atticistisk prosa, då särskilt i högtidliga passager.²⁴ Det enklitiska τε ger nämligen större vikt åt två sammankopplade ord än ett enkelt καί. Blomqvist visar även att senare texter som inte influerades av atticismen, däribland Epiktetos nedtecknade samtal, inte verkar använda τε καί ur ett stilistiskt perspektiv.²⁵ Med bruket av bredvidstående τε καί i *Anab.* 7.9–10 inordnar sig Arrianos således i en atticistisk-stilistisk praktik.

3.3.5. Övrigt

Vad beträffar bruket av –σσ– och –ττ– i relevanta ord finns ett intressant exempel i *Epict.* 1.19.4 καὶ γὰρ ἐγὼ τὸ πινάκιον θεραπεύω καὶ πλύνω αὐτὸ καὶ ἐκμάσσω καὶ τῆς ληκύθου ἕνεκα πάσσαλον πήσσω. τί οὐν; ταῦτά μου κρείττονα ἐστίν; För jag tar hand om min lilla tallrik och jag tvättar och torkar av den och för min oljeflaskas skull fäster jag upp en spik. Varför? Är dessa saker bättre än jag? Den första satsen utgör ett tydligt exempel på polysyndeton, här i tre delar med vardagliga exempel. Satsen avslutas dessutom med en assonans i orden ἐκμάσσω och πάσσαλον πήσσω. Orden ἐκμάσσω, πήσσω (senare form av πήγνυμι) och πάσσαλον är med sina -σσ- typiska för koinen, men i slutet av passagen finner man den attiska formen κρείττονα, som man kanske hade förväntat sig skulle vara κρείσσονα i analogi med de andra formerna. Det är svårt att veta varför den stavningen valdes. Det finns olika möjligheter, som i sin tur inte behöver utesluta varandra. Det kan röra sig om (i) att det är en slump, (ii) att assonansen i ἐκμάσσω – πάσσαλον πήσσω bättre avslutades genom att inte upprepa samma ljud, (iii) att man

²⁴ J. Blomqvist (1974) 176 f.

²⁵ J. Blomqvist (1974) 178.

ville skapa en effektiv skillnad mellan lågt (d.v.s. de vardagliga exemplen) och högt (d.v.s. det som är κρείττονα), genom att anspela på den lärda framtoningen i atticistiskt språkbruk.

I alla Epiktetos samtal och *Enchiridion* förekommer κρείττων sammanlagt 33 gånger och κρείσσων 38 gånger, och det verkar inte föreligga någon skillnad i användningen.²⁶ Rent allmänt verkar det inte främmande att blanda former. I *Epict.* 1.19.17 förekommer exempelvis en form med –σσ– intill en med –ττ–, nämligen τί οὖν ἐστὶ τὸ ταρασσὸν καὶ καταπλήττον τοὺς πολλούς; *vad är då det som stör och skrämmer de flesta människor?* Oberoende av varför formen κρείττονα valdes i passagen *Epict.* 1.19.4 fungerar den effektivt för att markera stilgrepp och hela passagen visar på en hög stilistisk medvetenhet.

Valet av atticiskt –ττ– framför –σσ– i *Anab.* 7.9–10 är inte särskilt strikt. Man hittar exempelvis ἀπαλλάσσεσθε (7.9.1) av ἀπαλλάσσω, och både φυλάττεται (7.9.9) och φυλάσσειν (7.10.7.) av φυλάσσω. Särskilt intressant är dock ordet θάλασσα. Med –σσ– förekommer ordet fem gånger, plus en gång i sammansättningen θαλασσοκρατέω, och med –ττ– förekommer det endast en gång.²⁷ Det är faktiskt den enda förekomsten av θάλασσα med –ττ– i hela *Anabasis*.²⁸

Vidare föredras stavningen ζῦν framför σύν som prepositionellt förled i *Anab.* 7.9–10 (ξυμπονούντων 7.9.4, ξυμβαλεῖν 7.9.6 och ξυμπάσης 7.10.4). Ordet (eller ordledet) förekommer inte alls i *Epict.* 1.19, men man ser dock att prepositionen εἰς används uteslutande i den stavningen och inte som ἐς. I *Anab.* 7.9–10 används däremot ἐς sex gånger och föredras framför εἰς som endast har två förekomster.²⁹ Presensformer av γίγνομαι utan reduplikation förekommer endast i *Epict.* 1.19. Formen γίγνεται förekommer exempelvis tre gånger.³⁰ I Alexanders tal finner man bara en presensform av det längre γίγνομαι, närmare bestämt optativen γίγνοιτο i *Anab.* 7.10.3.

Vad beträffar just optativ förekommer moduset endast en gång i Epiktetos samtal och då i *Epict.* 1.19.7 μὴ γένοιτο, *måtte det inte bli så*. T. V. Evans skriver i artikeln ”The Last of the Optatives” om uttrycket μὴ γένοιτο som fortfarande lever kvar i modern grekiska. Evans menar att uttrycket (som hos klassiska författare främst var ὁ μὴ γένοιτο) i koinen kunde

²⁶ TLG: κρείττων: *Epict. Diss.* I. 6.32, 14.13, 17.25, 19.4, 29.19; II. 16.4, 16.29, 16.32, 23.6, 19.21, 23.25; III. 7.4, 14.13, 14.14 (x2), 17.2, 17.4, 17.5 (x3), 17.6 (x3), 22.101, 24.28, 24.71; IV. 7.20, 7.36 (x2), 10.17, 12.21; *Enchiridion*: 12.1; κρείσσων: *Epict. Diss.* I. 2.36, 3.6, 17.2, 24.2, 24.7, 25.5, 28.7, 28.31, 29.14, 29.15, 29.20, 29.21; II. 20.8, 23.5, 23.8, 23.16, 23.22; III. 5.6, 5.14, 6.6 (x2), 7.4, 14.11, 22.74; IV. 1.107, 2.3, 2.4, 2.8, 12.5, 12.6; *Enchiridion*: 44.1 (x4), 12.1.

²⁷ Med –σσ–: θαλασσοκρατούντων 7.9.6, θάλασσα 7.9.8, θαλάσσης 7.10.2, θάλασσαν 7.10.6, θάλασσαν 7.10.7 (x2); med –ττ–: θαλάττη 7.9.3.

²⁸ En corpusökning på TLG visar att θάλασσα med –ττ– främst framträder i *Periplus ponti Euxini*.

²⁹ ἐς: 7.9.2, 7.9.4 (x2), 7.9.5, 7.9.6 (x2), 7.9.9, 7.10.7; εἰς: 7.19.7 (x2).

³⁰ *Epict.* 1.19.6, 19.14, 19.16.

fungera som en formel för retorisk emfas. Epiktetos använder uttrycket 32 gånger på detta sätt.³¹ Det är alltså ett formelartat bruk av optativ under en period då detta modus allmänt försvagats, även om denna typ av önskeoptativ levde kvar längre än optativens andra funktioner.³² I *Anab.* 7.9–10 finner man optativ bland annat som oblik i final sats, som i *Anab.* 7.9.9 προαγρυπνῶν δὲ ὑμῶν οἶδα, ὡς καθεύδειν ἔχοιτε ὑμεῖς, *jag vet hur jag sömnlös vakar över er, för att ni ska kunna sova.* Det är ett hyperkorrekt bruk, eftersom oblik optativ vanligtvis används när den överordnade satsen står i förfluten tid. Man finner även iterativ optativ i en temporal sats: *Anab.* 7.10.3 ὁπότε ἐκ πολιορκίας ἀρπαγὴ γίγνοιτο, *varje gång det efter en belägring plundrades.*

De få perfektformer som finns i *Epict.* 1.19 uttrycks inte med periphras. Det finns perfektformer med presensbetydelse, t.ex. πεφυσῆσθαι, *vara uppblåst*, i *Epict.* 1.19, och som uttryck för förfluten tid, t.ex. φρονίμως μοι λελάληκεν Φηλικίων, *Felikion talade så vist med mig.* I Alexanders tal förekommer, som vi såg i kapitel 3.3.3, perfekt som uttrycks med periphras men enformsperfekt med *perfectum praesens*-betydelse är vanligast, såsom i *Anab.* 7.10.2 ἀλλὰ καὶ ξίφει ἐκ χειρὸς τέτρωμαι καὶ τετόξευμαι ἤδη καὶ ἀπὸ μηχανῆς βέβλημαι, *utan av svärd i närstrid har jag skadats, med pilar har jag beskjutits och av maskiner har jag träffats.*

Avslutningsvis kan det vara på sin plats att nämna att chiasmer används både i Epiktetos samtal och i Alexanders tal. Man finner till exempel en i *Epict.* 1.19.7 οὐκ ἐνδέχεται τὸ φύσει ἐλεύθερον ὑπ' ἄλλου τινὸς ταραχθῆναι ἢ κωλυθῆναι πλὴν ὑφ' ἑαυτοῦ, *det är omöjligt att det som är fritt till naturen skulle störas eller hindras av någonting annat än sig själv.* I *Anab.* 7.10.5 finner man en chiasm i den effektfulla uppmaningen ἀλλ' ἐπειδὴ πάντες ἀπιέναι βούλεσθε, ἄπιτε πάντες, *men eftersom ni alla vill ge er iväg, ge er då iväg allesammans.* En annan chiasm finner man när Alexander omnämner de bekanta guldkronorna: στέφανοί τε χρυσοῖ τοῖς πλείστοις ὑμῶν εἰσι μνημεῖα τῆς τε ἀρετῆς τῆς ὑμετέρας καὶ τῆς ἐξ ἑμοῦ τιμῆς ἀθάνατα, *guldkronor har de flesta av er som odödliga minnen över er tapperhet och min uppskattning.*

³¹ T.V. Evans (2003) 77.

³² T.V. Evans (2003) 71.

3.4. Resultat och avslutning

Detta arbete har tydliggjort att det finns stora stilistiska skillnader i Arrianos *Epict.* 1.19 och *Anab.* 7.9–10. Skillnaden i satslängd är tydlig och speglar olika stilistiska strävanden, men vad som framförallt vittnar om bredden i Arrianos register är preferensskillnaden i vissa bisatstyper, participfraser och partiklar i de två texterna. Man ser nämligen hur det i vissa fall finns olika sätt att uttrycka samma sak och att Arrianos då föredrar vissa konstruktioner framför andra vid olika tillfällen. Ett exempel av flera är preferensen för particip efter förnimmelseverb i *Anab.* 7.9–10. Det framgår emellertid att vissa stilistiska val i hög grad beror på att upprätthålla en distinktion mellan atticistisk grekiska och koine. Med det sagt är Arrianos ingen renodlad purist, utan förhåller sig tämligen fri i förhållande till atticistiska krav. Detta framkommer bland annat av det arbiträra valet mellan $-\sigma-$ och $-\tau-$ i relevanta ord och hyperkorrekt optativanvändning. Texterna skiljer sig förvisso mycket i stil, men uppvisar båda en hög stilistisk medvetenhet.

4. Tabeller

I den första tabellen om satslängd är utgångspunkten att en sats normalt måste innehålla minst ett predikat och ett subjekt. Satsförkortningar (d.v.s. particip- eller infinitivfraser) som med få undantag inte kan utgöra fullständiga yttranden har i detta arbete räknats som delar av de satser vilkas verb eller substantiv de bestämmer (se Blomqvist & Jastrup §§ 215:4 och 219). I tabell 4 har de flesta partiklar som förekommer i texterna representerats, förutom *ἄλλά*, *καίτοι*, *οὐδέ* och *ἤ* (samt i korrespondens med preparatorisk partikel *ἤ ... ἤ*) som har inordnats under ”övriga partiklar”. Partiklarna utgörs av såväl konnektiva som adverbiala partiklar, men har i tabellen ändå listats intill varandra och studerats utifrån deras relativa frekvens. Modalpartikeln *ὅν* har emellertid inte tagits med. Slutligen uttrycks procenten i tabellerna 2–4 med en decimal för större exakthet.

Tabell 1: Satslängd

<i>textställe</i>	<i>antal satser</i>	<i>spännvidd i ordantal</i>	<i>genomsnittlig satslängd</i>
<i>Epict. 1.19</i>	141	1–14	4,9
<i>Anab. 7.9–10</i>	82	1–111	11,3

Tabell 2: Frekvens av bisatser

kol. a: absoluta tal; kol. b: procent.

<i>typ av bisats</i>	<i>Epict. 1.19</i>		<i>Anab. 7.9–10</i>	
	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>
indirekt fråga	1	3,7	0	0
konditionala	9	33,3	1	4,0
koncessiva	0	0	1	4,0
kausala	0	0	1	4,0
temporala	5	18,5	2	8,0
omständigheterna	0	0	0	0
konsekutiva	2	7,4	3	12,0
finala	0	0	1	4,0
relativa	2	7,4	15	60,0
komparativt relativa	1	3,7	0	0
konditionalt relativa	1	3,7	0	0
övriga bisatstyper	6	22,2	1	4,0
<i>summa</i>	27	100	25	100

Anm: övriga bisatstyper inkluderar händelsevis endast objektssatser.

Tabell 3: Frekvens av participfraser
kol. a: absoluta tal; kol. b: procent.

typ av participfras	Epict. 1.19		Anab. 7.9–10	
	a	b	a	b
temporala	1	20,0	16	37,2
kausala	1	20,0	3	7,0
sättet el. redskapet	0	0	2	4,7
finala	0	0	1	2,3
koncessiva	1	20,0	14	32,6
jämförande	1	20,0	0	0
konditionala	0	0	0	0
omständigheterna	0	0	1	2,3
vid förnimmelseverb	0	0	4	9,3
konjunkt ptc. som komplement till verb	0	0	1	2,3
övriga participfraser	1	20,0	1	2,3
summa	5	100	43	100
antal satser med participfras	5		23	

Tabell 4: Frekvens av partiklar
kol. a: absoluta tal; kol. b: procent.

typ av partikel	Epict. 1.19		Anab. 7.9–10	
	a	b	a	b
δέ	11	15,1	14	9,5
μέν ... δέ	1 (2)	2,7	7 (15)	10,2
μέν utan δέ	0	0	0	0
καί	25	34,2	59	40,1
τε ... καί	0 (0)	0	7 (14)	9,5
bredvidstående τε καί	0 (0)	0	4 (8)	5,4
τε	3	4,1	1	0,7
γάρ	10	13,7	4	2,7
οὐν	8	11,0	0	0
δή	0	0	4	2,7
γε	1	1,4	10	6,8
övriga partiklar	13	17,8	18	12,3
sammanlagt antal partiklar	73	100	147	100
antal satser med partikelsamlingar	4		15	
antal partikellösa satser	80		20	

Anm. 1: τε ... καί, bredvidstående τε καί och μέν ... δέ listas med antal förekomster och antal partiklar inom parentes.

Anm. 2: förekomster av γε i det hopskrivna ἔμοιγε har räknats med.

5. Källförteckning

- S. Albrechtson – K. Blomqvist (2000) S. Albrechtson & K. Blomqvist, ”Dion Chrysostomos och hans publik: En studie av stilnivåerna i Or. 7” i Kaimio, M., *Rapport från Platonsällskapets femtonde symposium Helsingfors 3–6 juni 1999*, Helsingfors 2000.
- J. Blomqvist – P.O. Jastrup (2012) J. Blomqvist & P.O. Jastrup, *Grekisk – Græsk grammatik*, 3:e utgåvan, Köpenhamn 1991 (2012).
- J. Blomqvist (1974) J. Blomqvist ”Juxtaposed τε καί in Post-Classical Prose”, *Hermes* 102:2 (1974), 170–178.
- C. Brixhe (2010) C. Brixhe, ”Linguistic Diversity in Asia Minor during the Empire: Koine and Non-Greek Languages”, i Bakker, E.J., *A Companion to the Ancient Greek Language*, Chichester 2010 (2014), s. 228–252.
- A.B. Bosworth (1972) A.B. Bosworth, ”Arrian’s Literary Development”, *The Classical Quarterly*, Vol. 22, No. 1 (1972), s. 163–185.
- A.B. Bosworth (1988) A.B. Bosworth, *From Arrian to Alexander. Studies in Historical Interpretation*, Oxford 1988.
- T.V. Evans (2003) T.V. Evans, ”The Last of the Optatives”, *Classical Philology*, Vol. 98, No. 1 (2003), s. 70–80.
- R. Hard (2014) Epiktetos, *Discourses, fragments, handbook*, Oxford 2014.
- G. Horrocks (2010) G. Horrocks, *Greek: A History of the Language and its Speakers*, 2: a utgåvan, Chichester 2010.
- L. Kim (2010) L. Kim, ”The Literary Heritage as Language: Atticism and the Second Sophistic”, i Bakker, E.J., *A Companion to the Ancient Greek Language*, Chichester 2010 (2014), s. 468–482.
- A.G. Roos – G. Wirth (1967) Arrianos, *Flavii Arriani quae exstant omnia*, vol. 1, Leipzig 1967.
- F.H. Sandbach (1975) F.H. Sandbach, *The Stoics*, London 1975.

- H. Schenkl
(1916) Epiktetos, *Epicteti Dissertationes ab Arriano digestae*, Leipzig 1916.
- G.M. Stevenson
(1995) G.M. Stevenson, "Conceptual Background to Golden Crown Imagery in the Apocalypse of John (4:4, 10;14:14)", *Journal of Biblical Literature*, Vol. 114, No. 2 (1995), s. 257–272.
- H. Tonnet
(1988) H. Tonnet, *Recherches sur Arrien. Sa personnalité et ses écrits atticistes*, Amsterdam 1988.
- B. Wehner
(2000) B. Wehner, *Die Funktion der Dialogstruktur in Epiktets Diatriben*, Stuttgart 2000.